

Гарантування продовольчої безпеки регіону

Манзій І.Б., аспірант, Уманський державний аграрний університет

Здійснено оцінку рівня споживання продуктів харчування в домогосподарствах Черкаської області. Висвітлено вплив ресурсного забезпечення на продовольчу ситуацію регіону.

The estimation of level of consumption of food in population of the Cherkassy region is carried. The influence of the resource providing on the food situation of region is reflected.

Постановка проблеми. Досягнення стану продовольчої безпеки завдяки ефективному використанню наявного потенціалу аграрної сфери України передбачає створення конкурентоспроможного продовольчого комплексу з оптимальною структурою виробництва здатного в умовах міжнародної економічної інтеграції та глобалізації випускати високоякісну конкурентоспроможну продукцію, забезпечувати потреби населення у продуктах харчування та належний рівень продовольчої безпеки [2].

Оцінка ресурсного потенціалу агропромислового комплексу країни в цілому та кожного її регіону є пріоритетною при вирішенні проблем продовольчого забезпечення населення. Стратегія розвитку регіонів полягає в забезпеченні високої якості життя населення і створення адекватних регіональних середовищ на основі сталого розвитку регіонів. В цьому контексті впливає актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свідченням важливості вивчення питання ресурсного потенціалу для гарантування продовольчої безпеки як на державному так і на регіональному рівні є велика кількість досліджень в даному напрямі. Насамперед, необхідно відзначити праці таких науковців, як О.В. Березіна, О.І. Гойчук, Л.В. Дейнеко, О.В. Скидана, А.С. Лисецького, П.Т. Саблука та інших [1, 2].

Проте аналіз наукових праць показує, що дослідження даної проблеми носить загальнодержавний характер, а комплексний підхід забезпечення продовольчої безпеки на рівні регіону, що враховував би

регіональні соціально-економічні та екологічні особливості, все ще потребує додаткового теоретичного та методичного обґрунтування, а також практичної апробації результатів.

Цілі статті. Метою статті є оцінка ресурсного потенціалу та вивчення впливу основних факторів і регіональних особливостей на процес формування продовольчої безпеки Черкаської області.

Виклад основного матеріалу. Категорія продовольчої безпеки охоплює широке коло соціально-економічних і демографічних аспектів, критеріїв та індикаторів безпечного стану сфери виробництва, реалізації та споживання сільськогосподарської продукції і продовольства. Останніми роками в Україні докорінно змінився рівень життя населення, значна його частина збідніла. Особливістю сучасної бідності є те, що з'явилася економічна бідність, коли працююча людина не може забезпечити собі і своїй родині гідний рівень життя. Такий стан спричиняє соціальну напругу в суспільстві [4].

Умовами продовольчої безпеки є насамперед фізична достатність та економічна доступність необхідної кількості та асортименту продуктів харчування. Фізична достатність продовольства передбачає безперерйне його надходження у місцях споживання в обсягах та асортименті, що відповідають платоспроможному попиту та фізіологічним нормам. Економічна доступність продовольства визначається рівнем економічного та соціального розвитку суспільства, від чого залежить можливість різних верств населення споживати у певному обсязі та асортименті продукти харчування, закупаючи їх за цінами, що склалися на ринку, виробляючи у власних підсобних господарствах тощо [1].

Нині в Україні як на державному, так і на регіональному рівні надзвичайно гострого характеру набула проблема структури харчування. Продовольче самозабезпечення кожного регіону вирішальною мірою залежить від успішного функціонування сфери виробництва продуктів харчування – агропромислового комплексу загалом і сільськогосподарського виробництва зокрема. Узагальнюючим показником продовольчого самозабезпечення регіону є споживання продуктів харчування однією особою (домогосподарством) порівняно з нормативними вимогам. Цей показник є точною характеристикою продовольчої ситуації, або рівня продовольчої безпеки [4]. Динаміка споживання продуктів харчування в домогосподарствах Черкаської області наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах Черкаської області
(в середньому за місяць у розрахунку на одну особу, кг)

Види продукції	Норма споживання, кг на душу населення в місяць	2002 р.	2002 р. у % до норми	2003 р.	2003 р. у % до норми	2004 р.	2004 р. у % до норми	2005 р.	2005 р. у % до норми	2006 р.	2006 р. у % до норми
м'ясо і м'ясопродукти	3,8	3,2	84,2	3,6	94,7	3,8	100,0	4,2	110,5	3,4	89,5
молоко і молочні продукти	24,3	17,0	69,9	17,1	70,3	19,2	79,0	20,3	83,5	20,0	82,3
яйця, шт.	19,3	17,0	88,0	14	73,7	18	93,3	19	98,4	17,0	88,1
риба і рибопродукти	1,1	1,7	155,0	1,6	145,5	2,0	181,8	2,2	200,0	2,0	182,0
цукор	2,3	3,7	160,8	3,6	156,5	4,3	187,0	4,3	187,0	3,7	160,8
олія та інші рослинні жири	0,5	1,7	340,0	1,9	380,0	2,1	420	2,1	420,0	1,8	360,0
картопля	7,8	11,9	152,6	11,0	141,0	11,2	143,6	10,8	138,5	10,0	128,2
хліб і хлібні продукти	10,2	10,1	99,0	10,1	98,0	11,5	112,7	11,3	110,8	10,6	104,0
овочі та баштанні	9,2	9,8	106,5	9,0	97,8	9,7	105,4	9,2	100,0	9,5	103,3
плоди, ягоди, виноград	3,5	2,7	77,1	2,6	74,3	3,1	88,6	3,0	85,7	2,5	71,4

Дані таблиці 1 підтверджують недостатні можливості населення Черкаської області в споживанні продуктів харчування в необхідних обсягах і асортименті. Порівняно із раціональними нормами населення Черкаської області в достатній кількості споживає картоплю, хліб, олію, цукор, а також рибу і рибопродукти. Що стосується продукції багатой білками тваринного походження та продукції багатой вітамінами та мінеральними речовинами, то рівень її споживання коливається від 71,4% (плоди, ягоди, виноград) до 89,5% (м'ясо і м'ясопродукти). Так, у 2006 р. недостатність, або дефіцит продовольчого споживання м'яса та м'ясопродуктів становив 10,5%, молока і молочних продуктів – 17,7%, яєць – 11,9%, плодів, ягід, і винограду – 28,6%.

Аналіз динаміки споживання основних продуктів харчування показує, що в кожному регіоні з метою забезпечення продовольчої безпеки слід визначити рівень ефективності виробництва кожного продукту, розробити економічну стратегію її досягнення на основі попиту і ринкової кон'юнктури. При цьому головною метою розвитку економічного зростання буде задоволення попиту населення на основі підвищення ефективності власного виробництва, основною умовою досягнення мети – наявність необхідних ресурсів для забезпечення потреб виробництва сільськогосподарської сировини. Об'єктивним відображенням потреб населення є як фактична структура споживання основних продуктів, так і платоспроможний попит населення, який відображає ступінь задоволення потреб людей, з метою підтримки життєвого рівня [5].

Таблиця 2

Диференціація життєвого рівня населення Черкаської області

Населення із середньодушовими сукупними витратами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, млн. осіб	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
	1,1	1,1	0,7	0,6	0,6
у відсотках до загальної чисельності населення	79,8	78,1	53,6	47,2	44,1
у відсотках до попереднього року	91,7	100,0	63,6	85,7	100,0
Розмір прожиткового мінімуму у середньому на одну особу в місяць, грн.	342,0	342,0	362,2	423,00	у IV кв. 472,0

Частка населення Черкаської області із середньодушовими сукупними витратами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму у 2006 р. становила 44,1% від загальної чисельності, у 2002 р. – 79,8%, тобто на 35,7 пункта менше (див. табл. 2).

На сьогодні в статистичній практиці України для більш об'єктивної оцінки рівня життя населення використовується розмір сукупних витрат та їх складових, оскільки населення схильне приховувати свої доходи [3].

Сукупні витрати відображають реальний поточний стан матеріального добробуту домогосподарства. Вони складаються з суми споживчих та неспоживчих сукупних витрат.

У 2006 р. середньомісячні сукупні витрати на одне домогосподарство області становили – 1406,61 грн., а споживчі сукупні витрати – 942,43 грн., тобто 87,7%, з них на продукти харчування та безалкогольні напої припадає 51,6% (табл. 3).

Таблиця 3

Структура сукупних витрат домогосподарств Черкаської області

Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
	618,96	665,37	927,85	1217,73	1406,61
Структура сукупних витрат домогосподарств, %					
Споживчі сукупні витрати:	88,9	92,4	91,4	90,0	87,7
в т.ч. продукти харчування та безалкогольні напої	59,0	60,4	59,4	58,4	51,6
алкогольні напої, тютюнові вироби	2,0	2,3	2,3	2,3	1,7
непродовольчі товари та послуги	27,9	29,7	29,7	29,3	34,4
Неспоживчі сукупні витрати	11,1	7,6	8,6	10,0	12,3

Висновки. Дослідження стану і динаміки продовольчої ситуації Черкаської області за окремими показниками свідчить про нерациональне і незбалансоване харчування переважної частини домогосподарств та про низький рівень їх матеріальної забезпеченості.

Аналіз структури сукупних витрат показує, що на харчування витрачається більша їх половина, що відповідає рівню бідної країни.

Актуальними є проблеми формування та функціонування регіональних продовольчих ринків від яких залежить забезпечення населення якісними продовольчими продуктами, поліпшення структури і динаміки споживання продуктів харчування. Вирішення цих проблем вимагає врахування фактору регіоналізації, який охоплює місцеві ресурсні можливості, диференціацію доходів населення і є рушійною силою для гарантування продовольчої безпеки.

З огляду на ситуацію доцільним є формування нової методології регіональної аграрної політики. Така аграрна політика повинна враховувати соціально-економічні та екологічні особливості регіонів. Тобто, поряд з державними програмами мають розроблятися галузеві регіональні програми розвитку АПК з широким залученням виробників, їх зацікавленості в створенні сприятливих умов для забезпечення ресурсами.

Література

1. Березін О.В Проблеми формування продовольчого ринку України. – К.: Вища школа, 2002. – 211 с.
2. Дейнеко Л.В., Коваленко А.О. Передумови та шляхи досягнення продовольчої безпеки в аграрній сфері України // Продовольчий комплекс України: проблеми теорії та практики: Матеріали наукових читань. – Київ: РВПС України НАН України, 2006. – 262 с.
3. Мірошниченко О.Ю. Оцінка рівня матеріальної забезпеченості й особистого споживання міських і сільських домогосподарств // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №8. – С. 106-114.
4. Славов В., Шишкіна К., Кучеренко Л., Шапаренко Л. Соціально-економічні аспекти продовольчої безпеки на регіональному рівні // Україна: аспекти праці. – 2007. – №4. – С. 27-30.
5. Ульянченко О.В. Залежність продовольчої безпеки країни від забезпеченості аграрної сфери ресурсами // Агросвіт. – 2007. – №9. – С. 4-8.